

پرتو حسن
(ع: یدہ کشف المحجوب)

مترجم:
علی بن عثمان دجوبی

گزینش و شرح:
دکتر حجت کجانی حصارى

نگار

انتشارات نگار کمال

سرشناسه	:	کجانی حصارى، حجت، ۱۳۵۹ -
عنوان قراردادی	:	کشف المحجوب، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	:	پرتو حسن (گزیده کشف المحجوب)/مولف علی بن عثمان هجویری؛ گزینش و شرح حجت کجانی حصارى.
مشخصات نشر	:	اراک: نگار کمال، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۷۲ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۱۳۵-۷-۳؛ ۴۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتاب حاضر شرحی بر کتاب "کشف المحجوب" تألیف علی بن عثمان هجویری است.
موضوع	:	هجویری، علی بن عثمان، - ۴۶۵ ق. کشف المحجوب -- نقد و تفسیر
موضوع	:	تصوف
موضوع	:	Sufism
موضوع	:	عرفان
موضوع	:	Mysticism
موضوع	:	نثر فارسی -- قرن ۵ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	:	Persian prose literature -- ۱۱th century -- History and criticism
شناسه اثر رده	:	هجویری، علی بن عثمان، - ۴۶۵ ق. کشف المحجوب، برگزیده، شرح
رده بندی کنگ	:	۶/۲۸۲BP
رده بندی دیویی	:	۸۴/۲۹۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۰۷۲ ۳۷

negarekamal@chmail.ir

negarekamal

عنوان:	پرتو حسن (گزیده کشف المحجوب)
مؤلف:	ابوالحسن، علی بن عثمان جَلابی هجویری
گزینش، شرح و ویرایش:	دکتر حجت کجانی حصارى
ناشر:	نگار کمال
صفحه آرایى:	منیژه گلستانی
طرح جلد:	فرشید خالقی
شمارگان:	۵۰۰ جلد
چاپ اول:	زمستان ۱۳۹۸
بها:	۴۰۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۱۳۵-۷-۳

تلفن: ۰۹۱۲۷۲۰۱۳۶۵

کلیه حقوق نشر برای مؤلف محفوظ است.

فهرست مطالب

٩	مقدمه
١٥	آغاز کتاب
٢٩	باب اثبات العلم
٣٩	باب الفقر
٥٣	باب التصوف
٦٩	باب لبس المرقعات
٨٧	باب الملامه
٩٧	باب في فرق فرقهم ومذاهبهم وآياتهم ومقاماتهم وحكاياتهم
٩٧	اما المحاسبية
٩٨	الكلام في حقيقة الرضا
١٠١	الفرق بين المقام والحال
١٠٢	اما القصارية
١٠٣	اما الطيفية
١٠٣	الكلام في السكر والصحو
١٠٧	اما الجنيديّة
١٠٨	الكلام في حقيقة الايثار
١١١	و اما السهلية
١١٢	الكلام في حقيقة النفس ومعنى الهوى
١١٤	الكلام في مجاهدات النفس

١١٧.....	الكلام في حقيقة الهوى
١١٩.....	أما الحكيمية
١٢٠.....	الكلام في اثبات الولاية
١٢٤.....	الكلام في اثبات الكرامات
١٢٥.....	الكلام في الفرق بين المعجزات و الكرامات
١٢٨.....	الكلام في اظهار جنس المعجزة على يدى مَنْ يدعى الالهية
١٣١.....	الخازية
١٣١.....	كلام في الفناء و البقاء
١٣٥.....	و أما الخازية ..
١٣٥.....	الكلام في غيبة الحضور
١٣٧.....	أما السيارية
١٣٧.....	الكلام في الجمع والفرق
١٤٠.....	أما الحلولى، لَعَنَهُمُ اللَّهُ
١٥٥.....	كشف الحجاب الأول في معرفة الأسرار
١٦٥.....	كشف الحجاب الثاني في التوحيد
١٧٣.....	كشف الحجاب الثالث في الايمان
١٧٧.....	كشف الحجاب الرابع في الطهارة
١٨١.....	كشف الحجاب الخامس في الصلوة
١٨٤.....	باب المحبة و ما يتعلق بها
١٨٦.....	كيفية المحبة من الله - تعالى - بأوليائه و من اوليائه إلى حضرته
١٩٣.....	كشف الحجاب السادس في الزكوة
١٩٥.....	باب الجود و السخاء
١٩٩.....	كشف الحجاب السابع في الصوم
٢٠١.....	باب الجوع
٢٠٥.....	كشف الحجاب الثامن في الحج

باب المشاهدات.....	٢٠٨
كشفُ الحجابِ التاسعِ في الصَّحبةِ مع آدابها و أحكامها.....	٢١٣
باب الصَّحبةِ وما يتعلَّقُ بها.....	٢١٥
باب آدابهم في الصَّحبةِ.....	٢١٧
بابُ آدابِ الإقامةِ في الصَّحبةِ.....	٢٢٠
باب آدابهم في الأكل.....	٢٢٣
باب آدابهم في الكلامِ والسَّكوتِ.....	٢٢٤
كشفُ الحجابِ العاشرِ في بيانِ منطقهم و حدودِ ألفاظهم و حقائقِ معانيهم.....	٢٣١
كشفُ الحجابِ الحادي عشرِ في السَّماعِ و بيانِ أنواعه.....	٢٤٧
بابُ سماعِ الشَّعرِ و ما يتعلَّقُ به.....	٢٤٨
بابُ سماعِ الأصواتِ و الألحانِ.....	٢٤٩
بابُ أحكامِ السَّماعِ.....	٢٥١
باب مراتبهم في السَّماعِ.....	٢٥٥
باب الوجدِ و الوجودِ و التَّواجدِ و مراتبه.....	٢٥٩
باب الرِّقصِ.....	٢٦١
باب الخرقِ.....	٢٦٢
باب آدابِ السَّماعِ.....	٢٦٣
فهرست منابع و مآخذ.....	٢٧١

مقدمه

گسترش اندیشه‌های صوفیانه در زبان فارسی منجر به پدید آمدن گونه‌ای از ادبیات در نظم و نثر شد که به ادبیات عرفانی مشهور است. اگرچه پیامبر اکرم (ص) و علی بن ابی‌طالب (ع) مقتدای بیشتر فرقه‌های تصوّف‌اند و رفتار و اعمال صحابه پیامبر، به ویژه صحابه صُفّه الگوی بسیاری از صوفیه شده است، با این وجود، بیشتر صوفیان معروف تا سده پنجم هجری، در ایران، عراق و سوریه به سر می‌برند، بر آن‌اند تا هر داسان، آئینه، عقیده، سخن یا شعری را منبع الهام ربّانی بدانند و از آن در تهذیب نفس و هدایت خود یا مریدان استفاده کنند.

سده‌های نخستین پس از اسلام در ایران اندیشه‌های صوفی‌گری با الگوگیری از ادیانی چون مانئی، بودا و مسیحیت و آمیختن آن با آئین و پرهیز در اسلام، فرقه نوینی از تصوّف را به جهان ارائه کرد که به تصوّف اسلامی معروف است. این تصوّف نوین با دقت نظر در رفتار پیامبر، صحابه، تابعین و بزرگان دینی، با در دست داشتن دلایلی استوار و اسنادی مکتوب از آیات قرآنی، احادیث پیامبر و روایات معتبر، الگوی رفتاری ویژه‌ای تعریف کرد که همه جنبه‌های مادی و معنوی زندگی آن‌ها را در بر می‌گرفت. این اصول فکری، با گذشت زمان، کم‌کم به آداب و شرایطی تبدیل شد که هر سالکی باید در رفتار و کردار خود بدان عمل می‌کرد. گسترش آداب و آیین‌های صوفیان، منجر به نوشتن کتاب‌هایی به زبان عربی توسط نویسندگان خراسانی، برای شرح تصوّف، شرح اصول و مبانی اعتقادی صوفیه و تطبیق آن با شریعت، عرضه تعلیماتی به سالکان و دوستداران طریقت، و پاسخی مستند به آیات و احادیث برای منکران و مخالفان راه حق شد.

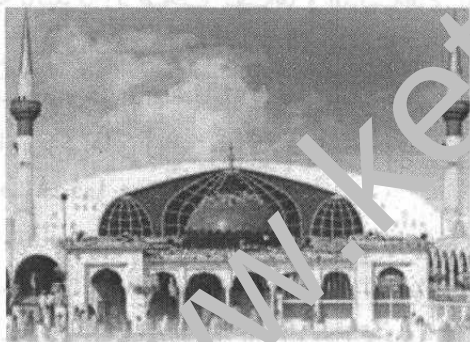
گسترش بیش از پیش تصوف در قرن پنجم هجری در خراسان و حضور مشایخ بزرگی چون ابوسعید، قشیری، مظفر حمدان، کرکانی، شقانی، خرقانی و امثال آنها، و نفوذ اندیشه‌های صوفیانه به شرح و تفسیر و فقه، و نفوذ افکار و آرای بزرگان صوفیه در دل مردم، اقتضا می‌کرد که کتاب‌هایی در این زمینه به زبان فارسی نوشته شود که نخستین آنها، شرح تعرف و سپس کشف المحجوب بود. این کتاب‌ها تأثیراتی بنیادین در ادبیات فارسی گذاشت. «آنان قصیده را از لجزار دروغ و تملق، به اوج و رفعت و عظم و تحقیق کشانده‌اند، و غزل را از غشت سهوانی به محبت روحانی رسانیده‌اند. مثنوی را وسیله‌ای برای تعلیم و تربیت عرفان و اخلاق کرده‌اند. رباعی را قالب بیان احوال و آلام زودگذر نفسانی نموده‌اند. نثر را سادگی و سادگی بخشیده‌اند، و حکایت و قصه را قالب معانی و حکم کرده‌اند» (رزن کر، ۱۳۷۳: ۱۲۹).

از میان کتب سرنانی، کتب سده‌های نخستین، کشف المحجوب علی بن عثمان جلابی هجویری، مهم‌ترین و ممتاز دارد. این کتاب از نخستین کتاب‌های صوفیه به زبان فارسی است که به آثاری چون اللّمع ابونصر سراج، طبقات الصّوفیة سلّمی و رساله قشیریه نگاه داشته است. کشف المحجوب کتابی کامل در شرح اصطلاحات، آداب و رسوم، اندیشه‌ها، معرفی فرقه‌های تصوف و بزرگان صوفیه، و کشف حجاب‌های یازده‌گانه‌ای است که بدان پرداخته است. این کتاب به دلیل وسعت اطلاعات و دغدغه‌های خاطر نویسنده، مورد اقبال و پسند بسیاری از خوانندگان و محققان قرار گرفته است.

هجویری: ابوالحسن علی بن عثمان جلابی هجویری در اوایل قرن چهارم و در روزگار سلطان محمود غزنوی زاده شد. علوم متداول زمان خود را به ویژه قرآن و حدیث و فقه و تفسیر را در غزنین آموخت و به سیر آفاق و دیدار مشایخ صوفیه پرداخت. به نیشابور و سپس به دیگر شهرهای جهان اسلام سفر کرد. در عراق عجم و امدار شد و سپس توبه کرد و به جانب خراسان بازگشت. در اوزکند ترکستان، به دیدار «باب عمر» شتافت. در مرو با احمد نجار سمرقندی دیدار کرد. در طوس و نیشابور با مشایخی چون ابوالعباس شقانی (متوفی: ۴۵۸)، ابو احمد مظفر حمدان، ابوالقاسم کرکانی (متوفی: ۴۶۹) و ابوالقاسم قشیری

(متوفی: ۴۶۵) ملاقات کرد و جانی تازه یافت. پس از ۴۴۰ هجری (تاریخ وفات شیخ ابوسعید ابی‌الخیر) به نیشابور آمد و با شیخ ابوالفضل ختلی (متوفی: ۴۵۳) که سال‌ها در جبل لکام لبنان مقیم بود و به زیارت مزار ابوسعید ابی‌الخیر آمده بود، دیدار کرد و همراه با او به شام رفت و از فواید هم‌صحبتی با این عارف بزرگ بهره‌ها برد.

شیخ ختلی که مرشد و مقتدای هجویری شده بود، در بیت‌الجن دمشق درگذشت و هجویری دوباره به خراسان بازگشت و در راه بازگشت، به بغداد و خوزستان رفت. ربا ابوجعفر صیدلانی و پیروان حلاج دیدار کرد. او چندسالی را در طوس و نیشابور زندگی کرد و خانقاه ابوالعباس شقانی (متوفی: ۴۵۸) و ابوالقاسم کرکانی^۱ نزد او سه ماه برای حلّ واقعهای که برایش روی داده بود، در بسطام، مجاور قبر بابای بسطامی شد. سپس به غرین و مرو، و از آنجا راهی لاهور شد و در فرصتی که برایش پیش آمد، کتاب کشف‌المحجوب را در حدود ۴۶۹ هجری قمری نوشت و در همان سال‌ها و همان شهر درگذشت. آرامگاه او در لاهور با

نام «حضرت داتا گنج‌بخش» زیارتگاه مردم است.

هجویری نویسنده‌ای مسلط به ادبیات روزگار خود و صاحب‌سبک است. او صوفیی باتجربه و جهان‌دیده است و بسیاری از مشایخ را درک کرده و با آن‌ها مصاحبت داشته و چنان‌که از متن کتاب برمی‌آید، بسیار صادق، آزاده، به دور از رسوم و ظواهر، دور از ریاکاری و پیرو جنید (متوفی: ۲۹۷) و طریقهٔ صحو است، او اگرچه زمان کوتاهی را در خانقاه‌ها گذرانده است، اما صوفی خانقاهی نیست، بلکه بیشتر مسافر است تا مقیم، و این سفر او باعث دیدار مشایخ بزرگ، صحبت و الفت با آن‌ها، یادگیری تعلیمات و کسب تجربه‌هایی است که دیگر صوفیان از آن محروم بودند.